

Parīzes deklarācija par mantojumu kā attīstības virzītājspēku pieņemta Parīzē, UNESCO galvenajā mītnē, ceturtdienā 2011. gada 1. decembrī

Ievads

1 150 dalībnieki no 106 valstīm, kas, pēc ICOMOS uzaicinājuma, pulcējušies Parīzē, Francijā, UNESCO galvenajā mītnē no 28. novembra līdz 1. decembrim 17. Starptautisko pieminekļu un ievērojamu vietu komitejas (ICOMOS) Ģenerālās Asamblejas ietvaros, pieņem šo „Deklarāciju par principiem un rekomendācijām, kas skar mantojuma un attīstības attiecības”, kas tiktu apskatīta kā vērtīgs devums mantojuma saglabāšanai un veicinātu mantojuma vērtību izplatīšanu, kā arī tiktu aplūkota kā ieguldījums kopienu kultūras, sociālajā un ekonomiskajā attīstībā. Šī deklarācija un rekomendācijas tiek adresētas visām ieinteresētajām pusēm, kas atbildīgas par mantojuma saglabāšanu, attīstību un tūrismu, it īpaši valstīm, vietējām varas iestādēm, starptautiskām institūcijām, Apvienoto Nāciju aģentūrām, sevišķi UNESCO, kā arī citām pilsoniskajai sabiedrībai piederīgām apvienībām.

Šī deklarācija ir viena no iniciatīvām un darbībām, ko vairāku gadu gaitā uzņēmusies ICOMOS, lai veicinātu tādu attīstības procesu, kas iekļauj materiālo un nemateriālo kultūras mantojumu kā svarīgu ilgtspējas aspektu un faktoru, kas piešķir attīstībai humānu ievirzi. Kā īpaši nozīmīga atzīmējama ICOMOS konference 1978. gadā, kas notika Maskavā un Suzdaļā, Krievijā par tēmu „Vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu aizsardzība pilsētas attīstības apstākļos”. Kā viens no konferences apakštematiem minams – „Vēsturiskie pieminekļi kā atbalsts ekonomiskai un sociālai attīstībai”, tas liecina, ka jau pirms 33 gadiem mūsu organizācija bija sākusi reaģēt uz jautājumiem, kas skar mantojuma un attīstības attiecības. Zinātniskais simpozījs – „Nav Pagātnes, Nav Nākotnes” sestās ICOMOS Ģenerālās Asamblejas ietvaros Itālijā un zinātniskais simpozījs par „Saprātīgu mantojuma lietojumu”, kas notika Meksikā 1999. gadā vēl padziļinātāk izskatīja šo jautājumu. Narā (1997), Ksianā (2005) un Kvebekā (2008) paveiktais darbs un sagatavotie ziņojumi palīdzēja attīstīt konceptus par mantojuma „autentiskumu”, „kontekstu” un „vietas raksturu”. Nozīmīgs solis ir bijis ICOMOS devums, izstrādājot hartas, kas kļuvušas par starptautisku kritēriju, īpaši UNESCO un tās dalībvalstīm. Svarīgākās no hartām ir: ICOMOS Starptautiskā kultūras tūrisma harta (izstrādāta 1977. gadā, papildināta 1999. gadā), ICOMOS Harta par kultūras maršrutiem (pieņemta 2008. gadā) un ICOMOS Harta par kultūras mantojuma vietu interpretāciju un prezentēšanu (pieņemta 2008. gadā).

Kāpēc šāds temats?

Uz sabiedrībām atstātās globalizācijas sekas atspoguļojas caur šo sabiedrību vērtību, identitāšu, kultūras daudzveidības, kā arī materiālā un nemateriālā mantojuma noplicināšanās visplašākajā nozīmē. Tādēļ nepieciešams apskatīt attiecības starp attīstību un mantojumu.

Bažas attiecībā uz mantojuma un attīstības jautājumiem atbalsojas arī tēmā, ko UNESCO izvēlējusies kā vadmotīvu Pasaules mantojuma konvencijas 40. gadadienas svinībām 2012. gadā Kioto – ‘Pasaules mantojums un ilgtspējīga attīstība: vietējo kopienu loma’.

Tā mērķis ir novērtēt uz kopienām un mantojumu atstātās globalizācijas sekas. Plānots identificēt nepieciešamās rīcības, lai ne tikai aizsargātu mantojumu, bet arī lai nodrošinātu, ka tā izmantošana, veicināšana un stiprināšana, kā arī mantojuma ekonomiskā, sociālā un kultūras vērtība ir cieši saistīta ar vietējo kopienu un to apmeklētāju ieguvumiem. Visbeidzot, tas sniegs

iespēju izcelt un novērtēt matojuma potenciālu un tam piemītošas vērtības, iedvesmot un veidot nākotnes kopienas, iegrozot globalizācijas negatīvās sekas.

Nonākot līdz izaicinājumam

Tā kā dažādi attīstības aspekti draud degradēt un iznīcināt mantojumu un tā vērtības, ir nepieciešams pieņemt izaicinājumu – saglabāt šo trauslo, nozīmīgo un neatjaunojamo resursu pašreizējo un nākotnes paaudžu vajadzībām.

Pašlaik ievērojamu atbalstu izpelnījusies ideja, ka mantojums, ar tā identitātes vērtību un funkciju – būt par glabātuvī vēsturiskām, kultūras un sabiedrības atmiņām, kas saglabātas caur mantojuma autentiskumu, integritāti un „vietas raksturu”, veido nozīmīgu attīstības procesa aspektu.

Izaicinājums, integrējot mantojumu ilgspējīgā attīstībā, ir parādīt, ka tam ir nozīmīga loma sociālās vienotības, labklājības, radošuma un ekonomiskās pievilcības veicināšanā, vienlaikus uzsverot, ka tas ir arī nozīmīgs faktors, kopienu savstarpējās sapratnes veidošanā.

Vairāk kā 150 dokumentu kontekstā un iedvesmojošās debatēs, dalībnieki pierādīja kā mantojums tā visplašākajā nozīmē, var dot vērtīgu pienesumu attīstībā un nodrošināt tālejošas un konstruktīvas norādes, atbildot uz attīstības radītajām problēmām. Šis ieguldījums ir cieši saistīts ar principiem un rekomendācijām, kas veido šo Parīzes deklarāciju, ar kuras palīdzību Ģenerālā Asambleja vēlas pievērst valstu un caur tām starptautiskās kopienas uzmanību uz šiem jautājumiem.

Kultūra – ceturtais ilgspējīgas attīstības pīlārs

Johannesburgas Pasaules samitā, kas veltīts ilgspējīgai attīstībai (2002), kultūras daudzveidība tika atzīta kā ceturtais ilgspējīgas attīstības pīlārs līdzās ekonomikas, sociālajam un vides pīlāram. UNESCO Vispārējā deklarācijā par kultūras daudzveidību (2001) 3. pantā sniegtā attīstības definīcija precīzi atbilst tādam mantojuma lomai, kādu mēs vēlētos tam piešķirt attīstības procesā. Tā tiktu skaidrota jēdziena visplašākajā nozīmē: attīstība 'ne tikai ekonomiskās izaugsmes ziņā, bet arī kā līdzeklis, kas palīdz sasniegt pieņemamu intelektuālo, emocionālo, morālo un garīgo esamību'.

Rezolūcija 65/166 „Kultūra un attīstība”, ko Apvienoto Nāciju Ģenerālā Asambleja 2011. gada februārī pieņēma pēc UNESCO ģenerāldirektora ierosinājuma, ir turpinājusi veicināt izpratni par kultūras svarīgo lomu attīstībā, atzīmējot, ka '... kultūra [no kuras daļu veido mantojums] ir būtiska cilvēces attīstības sastāvdaļa, ... nodrošinot ekonomisko izaugsmi un līdzdalību attīstības procesos.'

ICOMOS
XVIIÈME ASSEMBLÉE GÉNÉRALE
PARIS 2011

Simpozija deklarācija

17. Ģenerālās Asamblejas dalībnieki ar šo Deklarāciju uzrunā starpvaldību organizācijas, valsts un vietējas varasiestādes, kā arī visas institūcijas un speciālistus, lai ieteiktu sekojošas darbības:

1 – Mantojums un reģionālā attīstība

Pilsētvides attīstības kontrolēšana un pārskatīšana

- Saglabāt vēsturiskos rajonus un veicināt to atjaunošanu un atdzimšanu;
- Uzsākt un virzīt darbu pie atjaunošanas un pieaugošās pilsētvides sablīvēšanās, veicinot harmonisku, līdzsvarotu un saskaņotu pieeju aspektiem, kas saistīti ar ielu izvietojumu, ielu ainavām, pilsētvides objektu koncentrāciju un augstumu, sakārtot neizmantojamas zemes un pilsētas perifērijas zonas, lai no jauna radītu daudzfunkcionālas, labiekārtotas pilsētu apkaimes; atjaunot izpratni par pilsētas robežām.
- Veicināt līdzsvarotu plānošanu un attīstītību, lai nodrošinātu vispiemērotāko atrašanās vietu aktīvajām zonām, kas ietver izglītības, kultūras, tūrisma un atpūtas iespējas.

Pilsētas un vietējās ekonomikas iedzīvināšana

- Nodrošināt pilsētu un lauku ciematu arhitektūras mantojuma selektīvu saglabāšanu un atkārtotu izmantošanu, lai veicinātu sociālekonomisko atveseļošanu; palielināt pilsētu centru blīvumu, lai apvaldītu nekontrolētu jaunu ēku izplatību;
- Atbalstīt tradicionālo lauksaimniecības un amatniecības aktivitātīšu uzturēšanu, lai saglabātu īpašās prasmes un zināšanas un nodrošinātu vietējo kopienu nodarbinātību;
- Saglabāt un atjaunot vietējo, ilgtspējīgo, tradicionālo enerģijas ražošanas metožu pielietojumu un attīstīt jaunus enerģijas ieguves avotus, ņemot vērā ekonomiskos un enerģijas drošības aspektus.

Telpas saglabāšana

- Saglabāt atvērtu ārtelpu, kas ir neatjaunojama; uzturēt lauku ainavas un to lauksaimniecisko izvietojumu un mērogu, kā arī mežus; saglabāt vietējo sauszemes un ūdensaugu mantojumu; aizsargāt ģeoloģisko un arheoloģisko mantojumu, pazemes ūdeņus un ekosistēmas;
- Uzturēt reģionālos un vietējos komunikāciju tīklus (dzelzceļa mantojums, ceļi, kuģošanai derīgi ūdensceļi), lai pārvadātu cilvēkus un preces un nodrošinātu apgādi ar vietējiem pakalpojumiem; veicināt alternatīvus transporta veidus;
- Saglabāt lauku vides mantojumu, nodrošinot tam pienācīgu atkārtotu izmantošanu, vienlaikus saglabājot telpiskā izvietojuma un funkcionālo elementu integritāti; stingri ierobežot pilsētas

izplešanos un vietas būvniecības apstākļus, paredzot, ka attīstībai jāatbilst vēsturiskajai ainavai un tradicionālajam apdzīvoto vietu modelim.

2 - Atgriešanās pie celtniecības mākslas

Konservācija

- Nodrošināt saglabāšanu gan pilsētas, gan lauku arhitektūras mantojumam, kā plaši pazīstamam, tā vietējam mantojumam, ar tam raksturīgo augsto kvalitāti, oriģinālajiem materiāliem, dizainu un konstrukciju, arhitektūru, saglabātām sākotnējām funkcijām un iekļaušanos fiziskajā un sociālajā-kultūras vidē;
- Pielāgot jaunus izmantošanas veidus un funkcijas esošajam mantojuma nevis pretēji, palīdzēt pielāgot vēsturisko ēku lietotāju modernās dzīves līmeņa prasības;
- Ņemt vērā, ka 'arhitektūras un ainavu mantojums ir unikāls. Tas var prasīt standartu piemērošanas un reglamenta pielāgošanu, ja tie neapmierina mantojuma prasības. Moratorijam vajadzētu tikt ieviestam nekavējoties, lai uzmanības centrā nonāktu ekspertu un speciālistu ieteikumi. Tam vajadzētu tikt turpinātam līdz viņi būs attīstījuši specifiskas un piemērotas pieejas, kā arī pieņēmuši pārejas posma pasākumus.' (ICOMOS – Parīze, 2000.g. novembris);
- Atjaunot tradicionālās būvniecības iemaņas un paraugpraksi, lai nodrošinātu nepieciešamo kompetenci restaurācijas darbu pārņemšanā;
- Pielāgot veiktspējas novērtēšanas un struktūru analīzes metodes, termiskās īpašības un drošības apsvērumus mantojuma vajadzībām, bet ne otrādi;
- Pieņemt nepieciešamos mērus, lai nodrošinātu, ka tradicionālie būvmateriāli joprojām tiek ražoti normālos, drošos darba apstākļos un ka vēsturisku mantojuma celtnu restaurācijā tradicionālie darbarīki tiek izmantoti atbilstoši.

Inovātīvas arhitektūras iedvesmošana

- Tradicionālās vēsturiskās celtnes ir arhitektūras pieredzes bagātība. Tās ir neizsīkstošs, visaptverošs modernās un inovatīvās arhitektūras iedvesmas avots celtniecības metožu, izkārtotuma un dizaina izteiksmē, kas dod ieguldījumu augsta dzīves līmeņa veidošanā.

3 – Tūrisms un attīstība

Mantojums un tūrisma radītie izaicinājumi: Kādas stratēģijas, kādas metodes?

- Vairojot profesionālu saglabāšanas speciālistu un vietu pārvaldītāju izpratni par un prasmes risināt ar tūrisma un attīstību saistītos jautājumus; pievērst tūrisma jomas profesionāļu, tūrisma operatoru, viesnīcu un kruīza kompāniju uzmanību mantojuma vērtībām un trauslumam.
- Iesaistīt visas ieinteresētās puses mantojuma vietu, tūrisma galamērķu, pilsētu centru un reģionu pārvaldības plānu veidošanā, uzstādot sekojošus jautājumus: kāda veida tūrisms, kam un kādam nolūkam? Attīstīt tādas vietu pārvaldības plānus, kas balstīti uz specifiskām, saglabājamām kultūras, vēstures, vides, estētiskajām un atmiņas vērtībām, „vietas raksturu” un ilgtermiņa vīziju par ilgtspējīga tūrisma attīstību un kas tiek pieņemti no visām ieinteresētajām pusēm.
- Attīstīt pārvaldības instrumentus, lai ievāktu ar tūrisma saistītus datus, lai novērtētu mantojuma lomu un tā sakārtošanas nozīmi tūrisma attīstības kontekstā, ; lai novērtētu mantojuma vērtību un šo vērtību degradācijas izmaksas; lai nodrošinātu kultūras un ekonomisko resursu ilgtermiņa saglabāšanu; lai veicinātu ietekmes uz mantojumu, tūrisma un attīstības novērtējumu veikšanu; lai attīstītu apmācības par atbildīga tūrisma pārvaldības jautājumiem. Papildus tam ieviest metodes, lai panāktu taisnīgu ar mantojuma tūrisma saistīto ieņēmumu sadali starp vietas saglabāšanas izmaksām, mantojuma pārvaldību, vietējām kopienām, vietējām, nacionālajām un starptautiskajām tūrisma kompānijām.

Vai tūrisma attīstība var būt ilgtspējīga?

- Sasaistīt un iekļaut mantojuma konservāciju un saglabāšanu kā pamatu kultūras tūrisma attīstībai. Saglabāt kultūras resursu kā fundamentālu vērtību ilgtermiņa tūrisma attīstībā, jo īpaši attīstības valstīs un mazāk attīstītās valstīs.
- Uzsvērt vērtību autentiskumu kā kultūras tūrisma, izaugsmes interpretācijas un komunikāciju stratēģiju pamatu; veicināt interpretāciju, kas balstīta pamatotos pētījumos un uzskaitēs, izvairoties no 'ceļojumu hiperrealitātē' radīšanas, kas ir primitīvi atvasināti no mantojuma vērtībām.
- Palīdzēt vietējām kopienām uzņemties atbildību par tām piederošo mantojumu un ar to saistītiem tūrisma projektiem. Stiprināt šo kopienu līdzatbildību un līdzdalību mantojuma saglabāšanā, plānošanas procesā un lēmumu pieņemšanā. Vietējā līdzdalība, akcentējot vietējās perspektīvas, prioritātes un zināšanas, ir priekšnosacījums ilgtspējīgai tūrisma attīstībai.

Vietējās kopienas iedrošināšana uzņemties atbildību par mantojumu un tūrisma attīstību

- Izglītot jauniešus, īpaši skolās, un plašāku sabiedrību par viņiem piederošo mantojumu un tam raksturīgajām vēsturiskajām, kultūras un sociālajām vērtībām, kas piešķir pagātnes nozīmi un jēgu.
- Izmantot modernos medijus, lai izplatītu zināšanas par mantojumu, kas radītu lepnuma sajūtu un vēlmi iesaistīties mantojuma aizsardzībā un stiprināšanā.
- Veicināt kopienu iesaisti kā ieinteresētajam pusēm kultūras mantojuma un tūrisma sektoros, kā arī veicināt radošumu, personīgo izaugsmi un uzņēmējdarbības garu.
- Veicināt dialogu starp vietējām un pamatiedzīvotāju kopienām, un apmeklētājiem, lai dotu ieguldījumu kultūru apmaiņā, izplatītu mantojuma sociālās, kultūras un cilvēciskās vērtības, kā arī interpretētu tās zinātniski, vēsturiski un sociāli korekti.

4 – Mantojums un ekonomika

Labākas izpratnes par mantojuma saglabāšanas ekonomisko ietekmi veicināšana

- Uzlabot izpratni par palielinātas mantojuma vērtības ekonomisko un sociālo ietekmi, kas ir pievienotā vērtība attīstībai;
- Apkopot esošos pētījumus un uzņemties veikt tālākus detalizētus pētījumus sadarbībā ar attiecīgajām institūcijām, un plaši izplatīt iegūtos rezultātus;
- Attīstīt pētījumus par mantojuma ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā un par investīciju un attīstības savstarpējām attiecībām; pētīt attiecības starp mantojumu, radošumu un attīstību, kā arī noteikt indikatorus darbības efektivitātes novērtēšanai;
- Izskatīt kā daudzpusīgs mantojums var tikt vislabāk pārvaldīts, lai to būtu iespējams nodot nākotnes paaudzēm un nodrošināt, ka tas dod pienesumu attīstībā aktīvās un mainīgās sabiedrībās.

Mantojuma ilgtermiņa ietekmes uz ekonomisko attīstību un sociālo saliedētību veicināšana

- Pētījumi rāda, ka mantojums var kalpot par līdzekli reģionālajā attīstībā, bet tas netiek pielietots konsekventi: tam jāklūst par attīstības plānu mērķi;
- Iekļaut cilvēkus šo plānu un projektu pamatā; uzsvērt, ka piederības sajūtas mantojumam stiprina sociālo struktūru un vairo sociālo labklājību; iesaistīt vietējās kopienas jau sākotnējos attīstības un uzlabošanas priekšlikumu posmos; vairo informētību, īpaši jauniešu vidū; attīstīt profesionāļu apmācības;

- Ņemt vērā tiešās ietekmes, tūrisma ieguvumus un ar mantojumu saistītos finansiālos līdzekļus, lai vairotu reģionu pievilcību un radošumu; gādāt, lai ekonomiskās vajadzības ņem vērā materiālā un nemateriālā mantojuma saglabāšanas prasības; īpaši pievērst uzmanību un nodrošināt to, ka ekonomiskie ieguvumi no mantojuma primāri tiek novirzīti mantojuma uzturēšanai un uzlabošanai, kā arī vietējām kopienām;
- Īpašu uzmanību pievērst pilsētvides un industriālā mantojuma atjaunošanai, sevišķi vēsturisko un lielāko pilsētu centros, tādā veidā cīnoties ar nabadzību attīstības valstīs.

Mantojuma ekonomiskās ietekmes attīstīšana

- Atgādināt sabiedriskajām institūcijām, ka tās ir sabiedrības interešu aizstāvji un ka tās ir atbildīgas par mantojuma tiesisko aizsardzību, saskaroties ar spiedienu attiecībā uz zemes izmantošanu; dot priekšroku mantojuma atjaunošanai, nevis nojaukšanai;
- Iekļaut mantojumu visu vispārējo attīstības stratēģiju pamatā, izvirzot prasības ekonomiskajiem un sociālajiem ieguvumiem, lai nodrošinātu to, ka mantojuma attīstība vietējām kopienām nodrošina nodarbinātību, finanšu plūsmu un labklājību; panākt, ka kultūras, radošās un amatniecības nozares, kas tiek saistītas ar mantojuma kvalitātes uzlabošanu, dod ieguldījumu dzīves apstākļu uzlabošanā;
- Laika gaitā jāpielāgo aizsardzības, plānošanas, finansēšanas un pārvaldības rīcības plāni tā, lai veiktās izmaiņas tajos ņemtu vērā mantojuma autentiskumu un dotu ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā; dalīties labās prakses pieredzē.

5 - Ieinteresēto pušu iespēju palielināšana

Vietējo kopienu loma un ieinteresēto pušu informētības veicināšana

Vietējie iedzīvotāji, pilsoniskā sabiedrība un ievēlētie vietējie un valsts ierēdņi spēlēs nozīmīgu lomu izmantojot un veicinot mantojumu kā dzinējspēku attīstībai, un tādā veidā vairojot izpratni par mantojumu, tiks vairota viņu piederības sajūta attīstības procesiem. Informatīvas kampaņas izpratnes veicināšanai sekmēs pilsoniskās sabiedrības spēju apzināties un uzņemties atbildību par mantojumu, kā arī izmantot šīs vērtības ilgtspējīgā attīstībā.

Profesionālās apmācības

Nepieciešamas apmācīt nozīmīgākas ieinteresētās puses mantojuma saglabāšanā un attīstībā: arhitektus, restauratorus, mantojuma pārvaldītājus, attīstības plānotājus, investorus un tūrisma operatorus. Nepieciešams uzlabot šo pušu rīcībspēju ar dažādu pasākumu palīdzību.

Tiesiskais ietvars

Mantojuma aizsardzība attīstības kontekstā ietver arī vietēja, nacionāla un starptautiska līmeņa (Pasaules mantojuma konvencija) tiesiskā ietvaru radīšanu, kā arī nepārtrauktu tā pārskatīšanu. Visbūtiskākais ir veicināt šo ietvaru īstenošanu. Šie ietvari iekļaus konsultācijas, kas tiks sniegtas atbilstoši demokrātiskas pārvaldes principiem, un plānošanu, kuras pamatā ir līdzdalība. Tas ļaus veidot labāku sapratni un pieņemšanu, kas palīdzēs viņiem sekmīgā pasākumu īstenošanā.

Pētījumi

Pētniecības centriem, universitātēm, ekspertu-padomdevēju organizācijām kā ICOMOS un tādām starpvaldību organizācijām kā UNESCO nepieciešams stiprināt savus pētījumus un pētījumu programmas. Šāda veida iniciatīvas ietver analītisko metožu pārraudzību, kas paredzētas - arhitektūras mantojuma fiziskā veikuma novērtēšanai, mantojuma ekonomiskās vērtības

noteikšanai, kultūras tūrisma ietekmes uz nodarbinātību un reģionālo labklājību novērtēšanai, mantojuma aizsardzības investīciju iespēju, risku un apstākļu noteikšanai - nodrošinot platformu ekonomiskās un finansiālās attīstības partneru sadarbībai.

Sadarbība

ICOMOS varētu stiprināt sadarbību un partnerību ar valsts un starptautiskajām iestādēm, tajā skaitā UNESCO, lai palīdzētu darbā ar mantojuma un attīstības jautājumiem. ICOMOS ir aktīvi iesaistījies UNESCO Pasaules mantojuma tūrisma programmā un UNESCO Rekomendāciju par attiecībām starp mantojuma aizsardzību un ilgtspējīgu tūrismu sagatavošanā.